

LA NOSTRA TERRA



REVISTA MENSUAL DE LITERATURA, ART I CIENCIES

LES "SAETAS" A MALLORCA

Ara que s'acosten els dies sants i els actes commemoratius de la passió de Jesucrist omplen l'ambient d'austeritat i reculliment, havem cregut oportú dir qualque cosa sobre l'innovació de cantar "saetas" al pas de l'imatge del Crist de la Sang.

Altres periòdics han tractat l'assumpte i l'amic En Miquel Ferrà ja es lamentava fa temps de tan malhaurat costum que no pot menys de produir vera extranyesa pels qui tenen de la pietat un concepte del tot distint que els flamencs del barri de Triana de Sevilla. Aquest transplant desgraciat no és possible que s'aclimati del tot a la nostra terra. Aquí no seria explicable tampoc aquest pugilat de confraries del Gran Poder i la Macarena per veure quina resulta més entusiasta. El nostre temperament rebutja aquestes coses i creim que la passivitat amb què des de fa uns quants anys es senten cantar saetas andalusses, aturant el curs de la processó del Dijous sant, produïnt una sensació mixta de flamenquisme i de melodrama, és hora que cessi, procurant esvair aquesta nota falsa que donen algunes atletes que circumstancialment viuen aquí o que tenen una vocació de cupletistes que poden encarrilar d'una manera més encertada.

Aquestes mateixes cançons que a una sala d'espectacles són tolerables, i potser a terres bètiques han de fer bon efecte a l'aire lliure, aquí, en canvi, seran sempre, cantades en aquestes ocasions solemnes, motiu de crítiques ben justificades. Creim que són moltes les persones que opinen en aquest sentit dins aquesta ciutat; per tant, la Diputació provincial qui té medis per evitar tals saetas o al menys perquè no s'interrompi el curs de la comitiva al sentir-les, deu obrar conforme a la nostra tradició i no a la d'altres ambients, que per sentir cançons i música andalussa ocasions hi ha a l'any molt més propícies que els dies de Setmana Santa.

EN PERE D'A. PENYA (*)

Ni el breu espai de temps en què dec parlar-vos d'En Pere d'Alcàntara Penya, ni la pressa amb què he tingut de preparar els quatre mots que vaig a dirvos-en, em permeten mostrar-vos amb tot el seu relleu la figura del poeta mallorquí popular per excel·lència, un dels personatges més simpàtics i poètics ells mateixos de la nostra Renaixença.

En Penya, menys conegut que d'altres fora de l'illa natal, no va aspirar mai a un lloc entre els déus majors del nostre Parnàs; no professà mai la literatura; va escriure exclusivament pel poble i de cara al poble, compartint amb ell idees i sentiments i lliurant-li la seva obra com un espill rioler on el poble es retrobava i coneixia. A Mallorca, però, on s'estila generalment una benaurada cordialitat entre els escriptors i on es tradició que encara avui s'observa el respecte als que han posat cabells blancs conreant la llengua pàtria, el nom d'En Pere d'Alcàntara Penya fou sempre tan estimat dins les llars com dins els cenacles, i els prínceps de la nostra poesia compartiren de cor la veneració de la gent més humil pel cantor familiar de les coses mallorquines. Tothom apreciava igualment la seva obra fresca i espontània, tothom saludava amb goig aquella testa bondadosa que, amb el seu noble front i els seus cabells de músic, l'esguard un poc cansat ple de bonhomia, el nas aguilenc aguantant les ulleres d'agrimensor, el cap blanc i la barba blanca, tenia la curiosa suggestió d'un Ramon Lull o d'un Leonardo Casolà.

Tenia d'ells també el poeta mallorquí la múltiple curiositat, la varietat d'aficions i de coneixences.

Fill d'un capità propietari del bergantí *Victòria*, que un naufragi

(*) Paraules llegides a la sessió (XXI de la sèrie en honor dels grans poetes morts) dedicada pel *Teatre dels Poetes*, sota la direcció d'En Josep Massó i Ventós, a En Pere d'A. Penya, en el Saló d'actes de l'Ateneu Barcelonès, el dia 1 d'aquest mes de març, precedint la lectura de poesies del mestre mallorquí que feren en el mateix acte les senyorettes Coscolla, del *Teatre dels Poetes*.

havia arruïnat a les costes de Maldonado, reduït de jove a treballar, no sols per pagar-se els seus estudis, sinó també per ajudar a mantenir els pares i cinc germanes, és prodigiós l'enginy que desplega en aquesta lluita per la vida, que hagué de prosseguir després fins a la vellesa, guayant-se humilment el pa de cada dia, sense que una ombra de maldol enteli mai el seu cant alegre de cigala i formiga tot d'una peça, com l'anomena feliçment En Joan Alcover. Del discurs llegit per l'autor de *La Belenguera* a l'Ajuntament de Palma, en ocasió d'ésser declarat En Penya fill il·lustre de la ciutat, extrec aquestes notícies i judicis.

En Penya va estudiar la carrera de Lleis a Barcelona, alternant amb aquest estudi els d'Anatomia, Dibuix, Llatí, Física i Química industrials, Geometria analítica, Astronomia, Taquigrafia i Mecànica... «I si qualcú l'interpel·lava sobre aquesta ubicuïtat inverosímil, podia respondre:—Doncs encara em resta temps per ésser professor de Matemàtiques, redactor de periòdics literaris, soci d'una Acadèmia lírica en la qual don concerts de flauta, i d'una *Societat Filarmònica* on, havent caigut malalt el Director, he pres jo la batuta».

L'hivern de 1849—ell era nat el 23 i tenia aleshores 26 anys—se n'anava a Madrid a peu, pelegrinant de vila en vila, i anunciant-s'hi com a retratista per guanyar-se la manutenció durant el viatge. A Madrid, on es llicencià en Dret Civil i Canònic, seguí valguent-li el seu art de dibuixant. Setcents quadrets, probablement miniatures com les que jo li he conegut, d'una finor exquisida, conta En Joan Alcover que havia anotat, amb el preu cobrat per cada un, en un registre amb notacions com aquestes, al costat d'inicials i noms incògnits o coneguts: *Una molt guapa, Una molt lletja, Una viuda famosa, Un gentil home, Un germà del posader, La Reina Isabel, La Sagrada Família de Vinci, Un infant mort, Un de Sitges i la seva estimada.*

Massa candorós per exercir la seva carrera d'advocat, deixà les lleis i, entre 1851 i 1868, fou nomenat a Mallorca delineant d'obres públiques, aparellador de carreteres provincials, mestre major de fortificacions, examinador d'agrimensors, inspector facultatiu de la construcció del Teatre Principal, acadèmic de la Provincial de Belles Arts, comissionat per l'aprovació de plans d'obres artístiques, soci de l'Institut Agrícola de Palma i corresponsal del de Sant Isidre, vocal de la Junta de Beneficència domiciliària i de la permanent per rectificar les alineacions de Palma, i Cronista general de Mallorca.

Ell mateix diu, bromejant-hi, al final dels *Consells d'un ignorant*:

Com a prova de que és cert
 quant he dit, tu em tens a mi,
 que perquè no he fet així,
 pas per savi i homo expert.
 Pas per bon Micer de pobres,
 per Enginyer, Matemàtic,
 Poeta, Músic, Gramàtic,
 Pintor, Químic, Mestre d'obres...
 Però de tot
 no en sé palada ni brot.

Inclús a l'Astronomia havia donat part del seu temps i enviava anotacions a Flammarion i la Societat Astronòmica de França després de cada eclipse visible des de Mallorca.

Autor d'un pla de la ciutat i de l'illa, la coneixia tota pam per pam i hi era conegut d'un cap a l'altre, no com un personatge envarat, sinó com un geni familiar i benigne, veritable amic del poble, sempre disposat a comunicar-li directament en saborosa conversa els fruits del seu saber i del seu enginy, de la seva experiència i de la seva inspiració innocent i alegre.

La poesia d'En Pere d'Alcàntara Peña ens revela com cap altra l'íntima vida familiar del poble més poble de Mallorca. Tot és en ella irreductiblement mallorquí, com ja observava En Quadrado en el pròleg d'un dels seus llibres: «tipus i costums, escenes i diàlegs, màximes i refranys, usos i abusos que critica; llocs que descriu; estils, festes i tradicions que commemora. I no sols pel tema, sinó per la manera de tractar-lo, pel llenguatge, modismes, colorit, sabor i fesomia, tot concretament local i inconfonible. La societat mallorquina en general, i cada classe, cada professió, cada ofici en particular, el pagés com el ciutadà, el menestral com el mariner, troben allí la seva fotografia».

Ingenuïtat, senzillesa, predomini de l'intuïció sobre l'estudi, acerts meravellosos, incontinença en la vena abundant i fàcil, instint còmic apacible, sense malícia, acritud ni segona intenció; musicalitat de ritmes, *ritornellos*, anomatopeies i capritxos malabarescs: aquests són els caràcters que N'Alcover assigna a la seva musa. No interpreta, segons el mateix il·lustre crític, l'ànima popular, sinó

que la porta dintre, més que un magatzem d'observador, la seva memòria es un viver d'imatges.

La seva benèfica eficàcia de poeta moral—no moralista—prové de la mateixa bondat de la seva ànima, que transpira en sos escrits, plens d'ironia benvolent i enjogassada fins quan censura els vicis del petit món que l'inspira i de les virtuts del qual és ell l'exponent més amable.

Sempre somrient als contratemps, sembla que s'aconselli a sí mateix en aquelles estrofes de *El Pastor de Son Manenta*:

Dins la terra metzinada
ploraràs sense remei
si no prens el bon consell
de cantà a la regalada...

.....

Treballa de sol a sol
pels germans qui t'aconsolen,
pels amics qui bé te volen,
i mai cantaràs tot sol.
I si ton cor se llamentia
perqué troba el seu viatge
massa aspriu,
pastoret de Son Manenta,
per no congriar cap lenta
canta i riu.....

Alguna cosa l'emparenta superficialment amb Béranger, del qual adopta sovint els motllos, com és visible en *La Colcada*, obra mestra d'aquest gènere de poesia artísticopopular, tan plena de vivacitat i de colorit com de malinconia recòndita; però el seu esperit és molt distint del cançoner revolucionari.

Jo no sabia que afegir al judici d'En Joan Alcover sobre En Pere d'Alcàntara Penya, que coincideix substancialment amb el de l'enyorat Miquel dels Sants Oliver en el seu llibre *La literatura a Mallorca*.

Si a Palma hi hagués uns Ajuntaments i uns Arquitectes més espirituals que els que hi hem conegut sempre, el record d'En Penya podria perpetuar-s'hi, no en el nom d'alguna nova avinguda, sinó

amb un monument que jo li alçaria dins una d'aquelles placetes dels barris típics i modests de la ciutat vella, com la del Pes del Carbó o del Banc de l'Oli, que amb la seva viva animació de mercat popular, congregaria en torn de l'estàtua del vell cantor mallorquí les mateixes gents i coses que l'inspiraren en vida, no lluny del pacífic carrer de Moliners on ell vivia, quasi veí de Mossèn Costa, que és el mateix on visqué mon pare i on jo vaig néixer, encara que no tingui res de personatge...

MIQUEL FERRÁ



Als vitratges dels dos finestrals de la Seu,
obra genial d'En Gaudí

PER ornar el tabernacle
de la glòria del Senyor,
heu florit com un miracle
de la pedra en la grisor.

Amb augusta reialesa
d'inefable joiell ric,
assolíreu la bellesa
de l'art nou i de l'antic,

oh vitratges d'ametista
que aculliu la claror d'or
fent-la dolça a nostra vista
i més dolça, encara, al cor!

MARIA-ANTONIA SALVA

Març de 1928

RELATIVISME CRITIC

TOT home, literat o no, que s'encara amb les coses i les contempla amb esperit de censura—i en dir censura entenem dir la reacció, en bé o en mal, del contemplador conscient davant l'obra d'altri—, exerceix una disciplina marginal. Només és home d'activitat total el creador, enc que la creació sigui fragmentària. En el nostre cas concret: tot literat, en vers o en prosa, és un fundador de totalitats. Animador de la pròpia obra, i per tant ingenu; castigador d'ella, mentre va fent-se, fins al moment en què la deixa com a ben feta, i per tan irònic; especulador damunt d'ella, quan ja és feta i lliurada al judici d'altri, i per tant amargat, melancòlic, que el menarà, vulgui no vulgui, al mateix final de camí, que no serà tal final, sinó una preparació per al nou començament. Això és el càstig i la redempció del literat que genera, per la seva culpa indefugible, obres per als altres, per a aquests altres que, a fi de comptes, no les hi demanen, i que, ben sovint, passaran, absolutament indiferents, pel davant d'elles. En aquest món, qui ha nascut per a fundar, funda; passi el que passi, i a desgrat del proïsme. Generador de la prosa o del vers, des del moment que pren la ploma per a escriure, afirma quelcom. I tanca el camí a les afirmacions dels altres. Serà absurd que un altre generador de literatura, que, segons sembla, pren el nom de crític, vulgui fer cosa d'ell l'obra d'altri. Del començament a la fi, el veritable crític d'una obra és el seu autor. I ell sap d'ella allò que hi ha i allò que no hi ha en ella. Tota obra feta, solució total en quant obra feta, té precedències i conseqüències que no formen part concreta de l'obra tal com ha nascut, però que s'hi ajunten en tant com ella podia ésser feta. I això ho sap tot creador responsable. Prenent l'obra tal com ha vist la llum, el contemplador no copsarà d'ella, i en ella, més que el contingut limitat d'ella. L'autor, en canvi,

coneix, i, cosa més extrema, "veu realment", al damunt i dintre d'ella, allò que podia haver-hi, que realment hi ha hagut en ella durant la gestació, però que no hi ha en ella de la naixença ençà. Hi ha tremolors, abans i després de tota obra feta, que el jutjador no podrà ni sabrà comprendre mai. Heus ací la fallida de la disciplina crítica.

Si hom accepta la prosa, segons Quadrivi, com un planter pulimentable de graus de vers, farem de cada literat un home que comença *dient* el món intern i extern amb paraules balbucejades, per a convertir el seu monòleg en una orquestració perfectament vertebrada i organitzada. Tota prosa, fins en el grau més alt de refinament, és un balbuç literari. La bella fi de tota prosa normal és la seva conversió en vers. El fet de *dir* les coses és una aspiració en germe per a parlar segons ritme. Crec, segons Sistema, que l'infant que romp a parlar per sons, sense cap mena de sentit perceptible pels altres, però que per a ell, evidentment, en el seu món caòtic d'infant, ja són comprensibles en absolut, com un esclatar de llums a la matinada, que ja tanca en sí tota la flama migdial i tot el llangiment capvespral, és la caracterització més lògica i més humana del procés poetitzador i versificador. Tots som prosistes, pel fet d'haver començat a parlar; solament pel fet del refinament de la nostra prosa nadiua, un dia o altre, i si havem nascut per a poetes, acabarem parlant i escrivint en vers. Diríem, i la fórmula ens plau, que tot home idealment normal neix parlant en prosa balbucejada i mor cantant en vers matematitzat. On caldrà, aleshores, situar els crítics i llur disciplina servil?

Hom ha parlat, per part d'aquests, d'un procés d'adaptació, de refundició, de vida tornada a viure, entorn i per dintre de l'obra d'altri. Es una gratuïtat en pura pèrdua. Jo he procurat sempre viure tan intensament i extensament com m'ha estat possible. No he desitjat mai ésser un altre. He procurat, ben al contrari, ésser, cada dia més, jo mateix; tot home és una mena de fruita de carn i ossos que ha d'ésser expremuda per ella mateixa, fins a l'hora d'anar-se'n i no tornar. Quin cas voleu que faci, per tant, de la missió del crític, que, per a parlar de mi, vol generar de nou el meu procés... però sense deixar de seguir essent ell? Paradoxalment, però per paradoxa absolutament natural, com més el crític pervingui a *entrar* dintre de la meva obra, per a trobar les fonts creadores que m'han induït a fundar-la, més lluny es trobarà d'ella i de mi. La seva reeixida és la seva anul·lació; el seu màxim èxit

és el seu màxim fracàs. Car ell no podrà veure en la meua obra d'autor, per damunt d'ella mateixa en sí, més que allò que ell *suposa* que pot haver-hi. Mai, però, serà capaç de retrobar les fonts estroncades, tots els imponderables que han voltat la creixença, com un nimbe d'esperança, del procés germinatiu. Què podrà descobrir, el crític, d'aquell tremolament perllongadíssim que ha precedit i continuat, dintre del fundador d'ella, l'esclat de l'obra? L'autor, en tornar a prendre en mans l'obra feta, sent encara l'escalfor del procés germinatiu; el crític treballa en fred, i reinventa, per compte propi, la tortura creadora de l'autor.

Molts han estat els desenganys que la crítica m'ha fornit fins ara. Recordaré tota la vida, com un trist experiment, la primera lectura que vaig fer del gran estudi del De Sanctis sobre la "Commedia" dantesca. Jo em preguntava, a postlectura, si, realment, el crític, abans d'escriure el seu esplèndid estudi, havia llegit, veritablement, el poema del Dant! On era l'esperit intern, la cremor, la claror, la fumera i l'espurneig del gran poema? Quina cara faria el Dant, si pogués llegir el gran estudi del De Sanctis? Gran estudi, en efecte, com tants d'altres. Però res més que un gran estudi; una esplèndida obra apart, pròpia per a ésser llegida prenent-la com a tal... però prescindint del punt de partida. L'ànima de foc de l'Allighieri, quan De Sanctis perora, s'esmuny, alliberant-se, pel primer espirall de passió que troba obert, d'amagat del gran crític que remena microscopis admirables...

I on més clara salta als ulls la impotència dels crítics, és en el judici de l'obra teatral. Prosa i vers van de l'autor al lector, en silenci. En l'obra de teatre, en canvi, l'encarament és nu i cru. Obres que han estat menyspreades i condemnades per la crítica han resistit el pas del temps i de públic. Obres lloades per la crítica, han estat i són rebutjades i oblidades pel públic. Es que la crítica exerceix un ofici violent. No vol adonar-se, pel compte que li té, de que totes les possibilitats d'atracció son closes, en absolut, dintre l'obra feta. Adhuc les possibilitats d'atracció crítica! Que l'obra *sigui*; i la crítica, al seu entorn, no és altra cosa, grotescament, que una mera propaganda gratuïta d'ella. Passen els anys, i l'obra resta. Es un fet. La crítica és un accident, a remolc del fet. Però, al seu torn, i relativament, la crítica és un fet *crític*; i, per tant, una obra nova, excel·lent per ella mateixa, prescindint del fet *creador* que l'ha suscitat i promogut. El procés crític que tot autor conscient ha de sofrir en fundar l'obra pròpia, el crític

pot patir-lo, no pas com a accident al marge de l'obra d'altri, sinó com a motiu fecundador d'una obra nova; no pas al damunt o al davant de l'obra criticada, sinó al costat i tan alta com ella. Per això hom pot parlar, com jo faig, benèvolament, de la relativitat de la crítica. Car, en el fons, sé que parlo, i res més, de la inutilitat de la crítica.

A. ESCLASANS



MIRADES PERDUDES

ESPAI, sala infinita. si poguessis parlar,
i escriure les mirades que et venen a cercar,
mirades que reflexen el dol, l'anhel, la llum,
de mils de cors que exhalen el pòl·len fet perfum!
D'aquell que viu el somni nibat d'il·lusions
es troben les mirades, niuades de petons.
Pel qui el seu cor pertorba l'anhel d'ala fressosa,
són com la flor oberta sens la claror joiosa,
i pel mesquí que angoixa pertorba l'esperit,
mirades, sou la fosca que omplena l'alta nit.
Oh mirades perdudes que anau vers l'estelada,
si poguéssiu tornar-vos estels de llum daurada,
o fer de floralia el vostre sentiment,
quina estranya estelada tindria el firmament!

MARIA VERGER

El fatalisme en la literatura russa

TOTA la literatura russa moderna descansa en un principi que la caracteritza i que endebades intentaríem trobar en les altres literatures europees, particularment en les occidentals. Aquest principi, quasi místic, quasi religiós, que li imprimeix un caràcter tan especial, és el del sofriment humà, que es beslluma en totes les seves obres. La causa generatriu podem veure-la arrelar dins un pretès fatalisme que pesa sobre la vida i dins el sentiment del pecat que amb claror vivíssima il·lumina les consciències aturmentades, incapaces d'obrar sobre la voluntat.

Aquesta mena de contradicció entre les idees i els sentiments que ompl de dolor els personatges de la literatura russa fins a fer-los creure joguines d'un destí inexorable, davant el que no hi cap més que una resignació humil; aquesta doctrina del fatalisme, que sembla irreconciliable amb la moral i la legislació i que tan desplaçada seria en les literatures llatines, no és en la russa sinó el convenciment íntim de la feblesa d'un poble fart de sofrir, de gemegar sota el jou, que ignorant de les causes que obren dins nosaltres mateixos i de les influències que tenen en les nostres accions mil circumstàncies estranyes, les quals no sempre és possible calcular ni impedir, es creu conduït per una força superior i irresistible contra la que inútilment ens rebel·lariem o voldríem lluitar.

Per explicar-nos la permanència d'aquest principi, no oblidem que una llarga cadena de sofriments fou l'ànima de la Rússia tenebrosa dels darrers segles passats. Mentre el reste d'Europa es movia a l'empenta d'una onada de llibertat i per sobre els Estats occidentals els radicalismes més oposats s'estenien obrint els solcs de civilitzacions novelles i semblant les llavors d'idearis nous, per la terra eslava una térbola riuada de privacions i esclavituds, com a reacció terrible contra la jovenívola follia occidental, inondava les fredes estepes sobre les quals brandejava joiosa la falç encorbada de la mort. Les grises multituds, amordassades, restaven en silenci,

i si tanmateix d'enmig d'elles un dia sortia el crit venjatiu o redemptor, el crit, apenes llançat, ja no era sinó un dèbil gemec. D'aquí que, per un altre caire, la literatura russa, en conjunt, no sia més que un afany de venjança o de redempció, un plany perllongat del qui es veu, perduda tota esperança, tirat enterra, escoltant pròximes les petjades gegantines d'un destí inexorable i fatal; d'aquí que la literatura russa, que com totes les literatures pot aduir-se com un índex de les concepcions d'un poble, no sia més que aquell crit ofegat...

El clima, amb totes les seves crueses, predisposava, per altra part, l'ànima russa a retòrcer-se sobre ella mateixa, expremet noves dolors. Aquells planures solitàries i àrides, els horitzons vagues i llunyans en els que cap muntanya romp la monotonia del paisatge silencios que agita el vent del pol, les llargues nits d'hivern favorables a l'eclosió de llegendes horribles i al vol dels ocells negres de la superstició, tot semblava en aquella natura avara de somriures obligar l'home a recullir-se dins ell mateix i a trobar-se miserable... Aquesta influència climatològica, encara, unida a l'educació religiosa totalment impregnada d'efluvis místics, que per lo general només divulgava la noció del pecat, fent ignorar la de la gràcia, enfosquant més l'ànima russa, havia d'excitar-la fins a despertar una emulació de sentiments expiadors, tot sovint contradictoris, que tan prompte la feia rompre amb la fe com, exagerant una austeritat inverosímil, arribava a fer-li cercar el més grans sacrificis...

Com no havia de devenir, doncs, la literatura russa, ombrívola i planyent, resignada i venjativa, tota impresa d'il·lusions i misticismes que alimentaven l'idea d'un fatalisme tenebrós i potent?

* * *

El primer element de tota sofrència entre els escriptors russos, és, com observa Jean Honcey (*), la impressió de la fatalitat que pesa sobre la vida. Gogol, el gran iniciador, del que s'ha dit amb encert que Turguenef, Tolstoi i Dostoievski havien sortit del seu «Mantel», ha donat a aquesta aclaparadora impressió la seva forma didàctica: «Les passions de l'home—escriu—son nombroses com l'arena de la mar. Cap d'elles no s'assembla a les altres; nobles o baixes, totes comencen per obeir a l'home i acaben per prendre sobre ell

(*) «La Notion du Péché dans la littérature russe».

una dominació terrible... Varen néixer amb ell, des de la seva aparició en el món, i resta sense força per a resistir-les. Ombrívols o lluminosos acompliran llur carrera." No es pot dir millor que l'home es un posseït... I tal és, en efecte, la concepció tràgica que ha presidit la creació de tots els personatges de la literatura de què Gogol ha estat l'inspirador. Posseït, el Raskolnikof de "Crim i Càstig" que no pot fugir a l'obsessió homicida; posseït, tots aquells forçats de la "Casa dels Morts", als qui una "voluntat estranya i irresistible" ha encès l'idea més absurda i desinteressada; posseïda, Caterina d'Ostrovski ("La Tempesta"), que a la primera trobada fa al seu amant aquesta declaració natural i senzilla: —*No tinc voluntat; si en tingués no hauria vingut cap a tu...*; posseïda, la gran amorosa de Tolstoi, Ana Karenin, i posseït Vronski, el seu còmplic, ambdós "semblants als navegants als qui la brúixola prova que van a la deriva sense poder deturar el seu curs." En el crim, l'home és un foll que, a la vista de la sang, mata per matar, sense saber perquè, embriac de desesperació; en l'amor

és Venus per enter unida a la seva presa,

i, encara que la implacable Divinitat no té en la literatura russa el paper que tal volta se li ha donat en la llatina i que potser no tingui en la vida, cada vegada que hi apareix va establint el seu imperi amb una rapidesa i una puixança tan gran que seria precís, per trobar-hi l'anàleg, aixecar-nos fins a "Manon Lescaut" i al quart llibre de l'"Eneida".

Els escriptors llatins, tanmateix, no ens han deixat ignorar aquesta facultat dominadora de la passió i de la voluntat, i sobre aquest punt sembla, a la primera ullada, que la literatura russa no mostra res de nou. Però si ens hi fixam, fàcil és veure, en les víctimes de qualsevol llibre occidental, que en la seva resignació absoluta —i això és precisament lo que les distingeix de les de la literatura russa— hi ha quelcom de forçat, d'innatural, d'inexpressiu, que lluny de commoure'ns en fa pensar en la possibilitat de que aquests personatges arrossegats pel fatalisme, més que la seva víctima, poden ésser el seu amic o són el seu còmplic. No intentem trobar, recollint un exemple a l'atzar, en Emma Bovary, l'heroïna de Flaubert, cap de l'escola realista de França com Gogol ho fou a Rússia, la més petita lluita al seu cor contra l'amor adúltera a què s'ha vist llançada contra la seva voluntat. No li recerquem cap remordiment; seria inútil voler trobar-lo. Per això nosaltres,

davant ella, com davant els herois del mateix Zola, no sentirem mai una compassió inevitable, ni molt menys aquella pietat infinita inspirada pels remordiments i les desventures dels personatges de la literatura russa, tots ells humanes joguines d'un fatalisme terrible i, sobretot, martiritzant.

D'on ve, doncs, que la fatalitat, tal com és pintada en la literatura russa, s'apodera de nosaltres i ens estreny el cor, impressionant-nos tant, quan en les altres literatures ens passa fredament? La raó n'és simple. En les espantoses tenebres a què els grans novel·listes eslaus ens condueixen, hi belluga una petita flama: la de la consciència. En inclinar-se al més lleuger buf, ens revela la seva força potent, car ella s'inclina espirejant, sense poder-se apagar. I és certament aquesta mobilitat junt amb aquest vitalisme, aqueixes ombres atravessades de ràpides claredats, lo que ens pertorba com una nit de tempesta...

Aquesta idea d'una culpabilitat no definida, diem-ne el mot, el sentiment del pecat, que quant més inútil i més perseverant és en les seves resistències fa ressorgir amb major puixança el poder del fatalisme, és el segon element de la sofrència en la literatura russa, i sense dubte el més important. El veurem en qualsevol personatge, mortificant-li la consciència i augmentant el seu sofriment. Mirem, sense anar més lluny, aquella pobre Ana Karenin, quan ha sucumbit, falta de voluntat... No és el seu *Perdoneu-me, Déu meu!* la resignació acomodaticia, gairabé joiosa, d'Emma Bovary, que ja hem citat. En el seu patiment, res més enfora, en efecte, que la tranquil·litat o la despreocupació de l'heroïna francesa respectant amb una submissió aparent i un contentament secret el tenir un amant. Que distinta és una víctima de l'altra, un plany d'un altre plany!

La por de faltar i la vergonya d'haver faltat: aquí la por sense la vergonya, a una altra part la vergonya sense la por, un o altre d'aquets sentiments dramatitza les narracions russes, prenent les diverses formes, seguint la millor. Religiós i just entre els "mugics" i les "babes" d'Ostrovski i de Pisemski, el remordiment es purifica a mesura que ens translladam a les cimes socials, on passa a ésser menys profund. El descobrim entre els mateixos dels que se'ns ha dit que són incapaços de sentir-se, entre els forçats de Dostoievski, en els quals es tradueix en una instintiva necessitat de sofrir, en

la set de l'espiació. La seva consciència resta morta, enfonsada davall espesses onades de sang, però el cadàver de l'anegada reapareix aquí i allà en l'idea de la redempció per la dolor. "El sofriment és cosa bona; Mitkalka potser tingui raó en voler sofrir"—declara un dels condemnats de la "Casa dels Morts"...

Així, d'una banda, una voluntat dolenta i invencible que deixa sentir el seu pes sobre l'ésser massa feble; de l'altra, una protesta d'aquesta feblesa contra la fatalitat que la domina, els escriptors russos ens fa tocar aquests dos extrems de la cadena de misèries sense procurar mostrar-nos el centre moral amagat al fons de l'abisme d'inconsciència que tot home porta en sí. Per ells, és incumbència dels filòsofs trobar la solució de l'antinòmia.

El novel·lista rus, per tant, no és més que un observador, un testimoni que ha de dir no això que sap, sino allò que ha vist. Li basta pintar el conflicte psicològic per comunicar-nos aquesta terror i aquesta pietat, que seran sempre, no solament en el teatre, sinó també en la novel·la, els orígens inexhauribles de l'emoció i de l'interès.

Es veu, per exemple la supressió per part de l'autor de tot anàlisi i tot judici, en Raskolnikof, a "Crim i Càstig". Un novel·lista de l'escola de Zola no deixarà de descriure'ns llargament els hereditaris de l'esmentat personatge rus, contant-nos com és predestinat al crim en virtut d'una evolució psicològica en la qual ens exposarà les nombroses etapes a través de tres o quatre generacions d'embriacs i de folls. Dostoievski, en canvi, s'absté de fer-nos entrar dins l'ànima de Raskolnikof; se'n guardarà molt de practicar l'autòpsia d'un vivent, per por de matar-lo. No desmonta la màquina, per no aturar-la; ans bé, la'ns mostra en moviment, en son va-i-vé dolorós. No sabem l'hora del crim, però estam segurs de veure marxar l'agulla, que resisteix i tremola en avançar, seguint-la amb engúnia...

La idea de l'assassinat no sorgí en el cervell de Raskolnikof a l'impuls de la sortida imprevista d'una onada de sang; arriba de lluny, d'una manera insegura i desigual, amb brusques aturades, d'altures capricioses. Durant un mes, Raskolnikof l'evita, l'evadeix... I adonant-se del perill, exclama:—*Oh, Déu..! Tot això subleva el cor! És possible que jo..? No, és una niciesa, és un absurd! I una*

idea tan espantosa ha pogut venir-me a l'esperit? De quina infàmia seria precis ésser capaç..! Això és odiós, innoble, repugnant... Ende-bades tracta de sustrere's a l'obsessió que l'apresona; l'ombra s'allarga, s'acosta, i poc a poc es sent paralitzat, com en aquests pesombres en què som perseguits per un monstre, sense poder amagar-nos o sense poder aixecar els peus que se'ns aferren a la terra... I realitza el crim, pantaixant, ansiós... Es diria una bèstia fermada a una estaca que no té més que la llibertat que li deixa la seva corretja, amb la qual s'embarassa, fins que, de tant d'acursar-la, mor ofegada, caient a terra per no tornar-se aixecar...

Que la fatalitat russa, es mostri en l'adulteri o en el crim, estigui representada per la idea d'un fat irresistible que exalta la consciència i exita el remordiment, despertant una lluita d'energies contràries que repercuteixen a les profunditats de l'ésser, és quelcom evident. Potser tan evident com que per trobar-hi un paral·lel i sentir l'emoció que ens dóna aquell fatalisme eslau és necessari elevar-nos fins als temps llunyans en què neixen les tragèdies clàssiques.

* * *

Efectivament, els poetes grecs i romans "elegeixen amb preferència per a les seves tragèdies arguments presos de la història d'un curt nombre de famílies, en les quals apareixen vinculats els crims, com si el cel els hagués condemnat a transmetre-ls amb la sang" (*). La tragèdia d'Edip, de la que pot dir-se que tota ella gira sobre aquest eix, en ésser translladada al teatre romà no solament apareix servant aquest principi del fatalisme, sinó que el presenta explícitament com a doctrina comú del poble: Sèneca no dubta de posar-la en boca del chor, i per cert de la manera més aspre i dura:—*Obrem a impuls del fat; cedi, doncs, al fat. La cura més sol·lícita no pot mudar la trama del fus fatal. Tot lo que pateix l'humà llinatge, tot allò que obra, tot procedeix de dalt* ("Edip", acte V). També, per no esmentar-ne d'altres, Virgili, en nomenar Orestes com a assassí de Pirrus, el representa, a l'"Eneida", inflammat per l'amor de la seva robada esposa i agitat per les Fúries, que l'arrossegaven als delits, aturmentant la seva consciència.

Damunt l'escena antiga, però, i això és quelcom que la dife-

(*) "Poética", Martínez de la Rosa.

rencia de l'eslava moderna, són els déus els qui usen de la fatalitat, no una interrogant capriciosa i indefinida. Mes si en això es distancien ambdues literatures, l'heroi, en les obres dels Tolstoi i dels Dostoievski, com en Esquil i sobretot en Eurípides, lluita contra la força que el domina, i, no consentint en la seva desfeta, combat i resisteix, redreçant-se-li la consciència, que el fa cridar i queixar baix les defallences i els remordiments. D'aquí que al demanar a l'Orestes d'Eurípides el nom del mal que el consumeix, respongui:—*La meua consciència, el sentiment de l'atrocitat del meu crim*—, afegint als turments de la seua ànima l'expiació voluntària d'una dolor psíquica. No fou Esquil qui digué aquella frase que seria russa sinó fos grega: “el sofriment floreix”? Floreix!, i és veritat... La sofrença enguniosa no sorgeix de sobte en uns i altres personatges, amb la impetuositat remorosa del torrent desbordat que arrasa els sementers. Ans bé, al contrari, brosta d'una manera lenta i delicada, per més que irresistible i fatal de l'espès brancatge on es confonen entrecreuades les impotències i les passions. Per això nosaltres, davant les desventures i les monstruositats d'aquells infeliços, sentim una compassió infinita, una pietat que ens fa plànyer les seves desgràcies. Si en ells floreix la dolor, la simpatia floreix en nosaltres. I és que, al veure l'home tan miserable, no podem, certament, deixar d'estimar-lo...

FRANCESC VIDAL I BURDILS



POSTAL DE VIATGE

PLANA discreta de França,
ordre i tendresa. Precís
lliga el teu cel seny i dança:
rosa, blanc, verd moll i gris.

Sòbria de fulgurança
raones el teu encís
i atures la benestança
entre rialla i somris.

J. M. LÓPEZ-PICÓ





LA ROSA DINS LA MAR

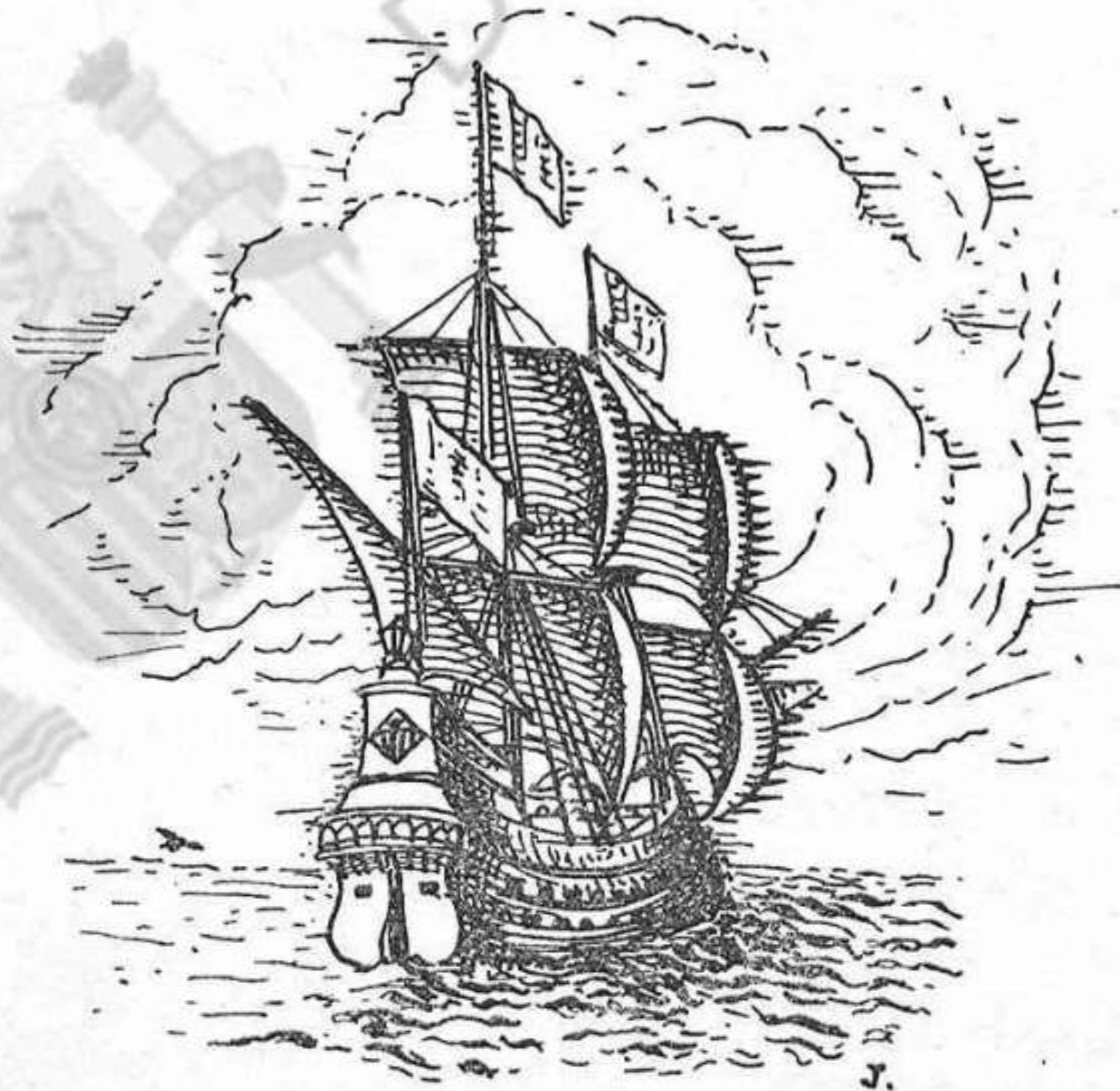
TE tombà la rosa de les mans i caigué dins la mar. La mar transparent, d'un verd de maragda, l'acullí amorosa. Sota l'aigua les pedres tenien tonalitats verdoses i les algues agitaven sa cabellera suaument. Tot s'encengué i s'averkonyí. El sol havia sortit i no hi havien parat esment; una donzella llistada de cent colors brillà al passar per davall la rosa, reflectint en ses escates la replendor d'un incendi; un ermità que traginava pel rocam del fons el nacre d'un caragolí, s'encengué d'ira i enveja. I la rosa sencera i clara nedava, ignorant de sa bellesa, damunt sa tomba. La mar immòbil quasi no gosava gronxarse; ones suaus, amb un frisament temorec, es volien aixecar i ensems restar immòbils, de por de perdre's cap a les penyes sense besar-la. Tu la seguies amb els ulls. Pobra rosa!—pensaves—, si l'escull no fos tan espadat baixaria a llibertar-te d'aquesta salabor. Vaig veure dins tos ulls el mar i la rosa, i després m'hi vaig veure a mi. El sol s'era post, i dins la gran serenitat d'aquella hora ens arribava com un adéu el perfum de la rosa.

No parlàvem gaire. Què ens havíem de dir? Arribà el dia del comiat i nostres llavis no s'havien badat per a la confessió temuda i esperada. Mes tu coneixies prou lo que callava la boca. Era inútil la paraula. Passà l'amor, ens ferí i no ens lligà. Era el darrer cap-vespre i jo sabia que no et sabria ni et podria dir la paraula esperada. Em restava molt de camí a fer. Com podria, pobrissó, enamorar-te! Seguíem entre pinar: un pinar amb tamarells, ginebró, mates i aladern; la terra era marès, esmicolat per la sendera com arena fina. Una gatova espinada com un eriçó et punxà el peu a través de l'espardenya blanca, i a l'acotar-te a treure't l'espina, cullires una mota de camamil·la que engastares al coral dels llavis com un botó d'or, mentres la boca se t'omplenava d'una forta sentor amarganta. El crepuscle deixava damunt totes les coses una gran dolcesa, i vérem com s'encengué, damunt la solitud d'un puig, un

estel. Fins l'embat s'era aturat. Ens giràrem enrera i obiràrem encara la rosa que nedava mar endins i tranquil·la sense saber que anava a la mort. I al mirar-nos, pressentírem que també moriria ofegada aquella amor que quasi no havia nascut. Manca de gosadia? Seguíem el nostre destí. La rosa potser esperava perfumar el pit d'una bella, potser llanguir i mustiarse al roser, transformant-se en ordre de llavors estèrils? Sobre la mar quieta l'empenyia un airet tan fi que la feia caminar sobre la corda de les ones invisibles, deixant un rastre de perfum.

Des d'aquell instant sura per damunt la nostra vida el record pur d'uns jorns d'amor que podien haver estat gloriosos i no ho foren, i a vegades alenam dins un airí de marina una diluïda sentor de rosa, i podem entendre l'ocult significat de la paraula melanconia.

JOSEP SUREDA BLANES



L'HORA DE LA PAU



DAVANT mi s'estén tota la magnificència de les aigües de la badia. I l'ampla planura calmosa és com un mirall de plata i coure on es contempla el sol, qui va cap a la posta.

Des de Bellver i Na Burguesa fins al cap de Calafiguera, la costa pren blavors de boirina, que contrasten amb els tons daurats de la part de Llevant.

El sol s'amaga dins la serra immensa, digna tomba on cau moridor l'astre del dia. Mon cor també és una tomba on cauen les il·lusions perdudes i les esperances mortes...

*És l'hora de la pau.
Allà, sobre el mar blau,
s'adorm el dia;
i, misteriós, el vent
s'escampa dolçament:
Ave, Maria!*

En aquesta hora en què l'aire és més transparent, igual que m'arriben clares i argentines les veus dels infants que juguen, també més clares mon cor sent les veus de ma tristesa.

Tot és reculliment, tot és pau, tot és tranquil·litat i fonda melangia. No han arribat les tenebres, però ja no hi ha la claror del dia.

Aquí i allà, a la badia, s'hi veuen les veles, tan petites, que par que sien blanques gavines que reposen damunt les tranquiles aigües.

És l'hora en què se sent millor, i l'ànima s'impregna de mansuetut, com si la Naturalesa comunicàs sa dolcesa a l'esperit...

Les penes se desperten al fons de l'ànima, els records es removen i acudeixen com si volguessin gaudir del consol que davalla del cel.

I el qui té penes, es complau en son dolor.

La mirada, seguint les veles dels pescadors, es perd llunyana.
Què enfora se'n va el pensament!

Records, esperances, il·lusions i tristeses, tot, tot acudeix a la memòria.

I els ulls espantats contemplen tres inmensitats: la de la mar, la del cel, la del cor...

La posta ha estat curta i a Ponent apenes queden besllums de la claror del dia; ni un núvol al cel. Déu encén les llànties de la nit, i a la mar apareixen els primers llums, com estels caiguts de l'infinit.

Dins aquesta pau, com lluita l'ànima! Quin estel d'aquests guiarà mon romiatge? Ah, qui sabés, qui sabés trobar el camí de la vida! On anirà el qui duu per tot bagatge una il·lusió i un somni? Una il·lusió i un somni...

És l'hora de la pau!

Impregnat d'ella, cor que pateixes; impregnat d'ella i de la serenitat d'aquesta hora...

*Ai! com llarga acompanyada
d'un mort, que passa endolada
tot callant,
així mes hores perdudes
també endolades i mudes,
van passant.*

ANTONI SAGRISTA

COR EN DOS

A EN JAUME ARNAU

L'ESGUARD enyoradís
L' viatja per la ruta.
La ruta no es mou gens,
no es mou i... baixa i puja:
davalla al Rosselló,
se'n puja a Catalunya.
Baixa o puja el cor meu?
El meu cor s'hi bifurca...
Esguard enyoradís!
Cor en dos! Oh, la ruta!

BARTOMEU BARCELÓ, C. M.

MIREM APROP

No hi ha dubte que la nostra Ciutat en pocs anys ha sofert una transformació, ha adquirit un cert aire de modernisme, de progrés, molt lloable en quant sigui avenç i molt deplorable en quant sigui destroça de les nostres coses, tan hermoses i tan nostres. Les ànsies, les aspiracions d'ésser una gran ciutat ens enlluerna a tots, i de tal manera, que a força de mirar enfora no veim lo que tenim aprop.

Haveu passat qualque vegada pel carrer de Vila? Vos haveu fixat en una "escoleta de pa amb oli" que hi ha, i com aquesta moltes altres a Ciutat? Es la cosa més trista i colpidora! Una botigueta baixa, fosca, humida i sense més obertura que un finestró que rep molt poquíssima llum i amb uns retxats de ferro que li donen l'aspecte de presó. La porta del carrer, mitja oberta perquè hi entri l'escàs aire espés i malolent que es respira, millor dit, que ofega, en molts de carrerons de les parts velles de la població per evitar que surtin el petitons va tapada a la part baixa amb una barrereta de galliner... No hi ha més mobiliari que una taula, un banquet i unes poques cadires. Qualque vegada hi he vist, passant, algun objecte d'estricta necessitat... La calefacció és una cacerola vella que fa el servei de braser i que la mestra encén asseguda a l'escalonet del portal, voltada dels infants que juguetegen. Aquells angelets alternativament, i segons les necessitats i circumstàncies de cada un, ploren, riuen, dormen, canten o criden en forma estrident, i la pobre mestra, una doneta vella i al paréixer amb poca salut, que tal volta en el seu temps complí com a bona treballant, ara quan li perteneix l'hora del descans, la necessitat cruel l'obliga a repartir i agotar els restes de les seves energies amb aquells infantons, que per molt que vulgui cuidar-los i es desvisqui per atendre'ls, sols veurà sempre el fracàs del seu esforç.

Quina vergonya tan gran i quina pena! S'estreny el cor al contemplar aquest tristíssim espectacle.

Es cert que funcionen dues *Casas-Cunas* que dirigeixen i cui-

den dignament les Mongetes de la Caritat, molt dignes de lloança, però resulten insuficients per tants i tants d'infantons ciutadans que hi cerquen i necessiten agombol. Les mares d'aquelles criatures, que tenen el cor tan tendre com totes les mares, amb quina amargor deuen deixar els seus fillets dins aquell antre funest per poder elles guanyar el seu jornal! Tota obrera manual o intel·lectual té dret a que li donin facilitats, seguretats i garanties per poder deixar lo que més estima el temps que ella treballa. Jo me pos en el lloc d'aquelles mares i.... és terrible! Hi ha coses que no es poden, que no es deuen prendre amb resignació, ja que fan caure damunt nosaltres una immensa responsabilitat.

Són molt útils i molt importants les reformes i millores fetes per embellir una població; però las autoritats no haurien d'oblidar que no n'hi cap de tan trascendental com la de *sanejar*, posar en condicions de viure, i viure bé, els éssers petits indefensos i inconscients avui, però que en ésser homes poden demanar-nos compte de la nostra responsable apatia. Aquests infantons que representen l'esperança, l'ideal i la força del demà tenen dret a uns altres esments, a unes altres atencions, a un ambient i a un estatge net i higiènic, tenen dret a sol i aire com els ocells. Un poble malaltís i trist mai serà un gran poble, i com voleu crear races fortes i sanes de cos i d'ànima dins la fosca, la brutor i l'humitat? Com voleu homes optimistes si han crescut dins les tenebres? Que es trasplantin a Mallorca aquelles escoles maternals, aquelles guarderies d'infantons de Bèlgica, Suïssa, Alemanya, etc., on tot és sa i rioler. Que toqui el sol a la cara del nostres infants, que respirin aire net, que vegin la llum brillant del nostre incomparable cel blau, i en ésser grans podran, conscients i vibrants de sanes i santes energies, alegrar-se d'haver nascut!

ANTÒNIA TORRENS DE POMAR



Mallorca, centre de la Cartografia medieval

MALLORCA ha estat el més notable centre de la ciència nàutica medieval.

Allà en el segle XIII nasquè la ciència nàutica i poc a poc s'incorporaven en l'ús diari dels marins la brúixola, l'astrolabi i la carta nàutica, instruments indispensables per orientar-se i dirigir-se en les immenses soledats de la mar, i única forma de poder-se allunyar de les costes sense por de perdre's irremissiblement. Foren, doncs, aquests instruments els que permeteren als vaixells abandonar l'antiga navegació costera i, per tant, els que feren possibles els grans descobriments geogràfics del segle XV.

A Mallorca s'havia creat una importantíssima indústria que fabricava aquests instruments, i foren especialment savis hebreus mallorquins els qui es distingiren en ella, com el "Jueu Bruixoler", el famós Abraham Cresques, pare del no menys cèlebre Jafuda Cresques.

La història de l'escola cartogràfica mallorquina té una importància transcendental per conèixer el desenrotllament de la cultura humana i la història de la Geografia. Desgraciadament no ha estat gens estudiada a casa nostra, mentres en canvi a l'estranger no eren pocs els especialistes d'aquestes qüestions que feien investigacions sobre un o altre dels seus aspectes. I aquests savis reconegueren la immensa importància de la cartografia mallorquina, a la que el reialme català degué els seus millors tècnics. Si sentim un dels més il·lustres estudiosos de la història de la cartografia, el suec Nordenskiöld, veurem el que ens dirà sobre el lloc importantíssim que ocupa Mallorca en la nàutica medieval:

"L'illa de Mallorca—diu en el *Periplus*, la seva obra magna,—l'illa de Mallorca, encara que de petita importància en la civilització dels nostres dies, tenia un extens comerç durant els segles XIII i XIV i era el centre principal dels coneixements en la professió

de mariner. Mapes i instruments eren fabricats a Mallorca; un mallorquí, mestre Jacob (1), era escullit pel Príncep Enric el Navegant com a director de l'Acadèmia de Sagres". Diu encara més, molt més, però amb això n'hi ha prou per comprendre l'importància transcendental que tingueren els cartògrafs i marins catalans medievals.

Amb les darreries del segle XIII i els inicis del següent apareixen de sobte mapes de les costes mediterrànies dibuixats amb perfecció colpidora, fent notable contrast amb els treballs anteriors, de pèssima factura i inútils per orientar-se, car llur dibuix era capriciós i irreal. Molts d'ells es feren a Mallorca. Ací ens limitarem a parlar de les dues obres mestres de l'escola cartogràfica mallorquina: el Mapa de Dulcert i l'Atlas dels Cresques; ambdós es troben a la Bibliothèque Nationale, de Paris.

Mapa de Dulcert (1339).—Es el mapa nàutic català més antic que es coneix. La cartografia catalana s'estrena ací amb una obra mestra. Aquest mapa té el mèrit d'ésser el primer que tanca el Bàltic, mar que fins aleshores havia estat considerada com una espècie de pas, donant-se a la Escandinàvia el caràcter d'illa: així es troba encara representada en la carta del genovès Giovanni da Carignano.

De llurs relacions als Països Baixos—especialment a Bruges—amb els Hanseàtics, els mercaders catalans, observadors de primer ordre, portaren una sèrie de coneixements que permeten als savis cartògrafs mallorquins, infadigables, de donar-nos una excel·lent representació de les regions septentrionals. Els noms de les ciutats i països que se troben a les voreres del Bàltic són nombrosos a la carta de Dulcert i d'una exactitud sorprenent: Lunde, Stocol, Kalman, Visbi, Bondolh, Riga, Litefania, Kareland, Turon, Elbingana, Stetin, Grisvaldis, Roystock, Lubech; i terres endins: Boemia, Praga, Collogna, Saxonia, Dresden, etc.: tots ells ens recorden noms actuals. En total són uns 150 els noms que trobem escampats pel Nord d'Europa.

Aquesta qüestió dels contactes dels catalans amb les gents dels països septentrionals als segles medievals, i de l'influència que això tingué en la cartografia d'aquelles regions, és un punt importantíssim

(1) Es el ja mentat Jafuda Cresques, del que parlarem amb l'extensió que es mereix tan notable figura de la ciència nàutica i cartogràfica medieval en un article pròxim a aparèixer a la *Revista de Catalunya*.

que ací no puc tractar amb tota l'amplitud que es mereix. Els autors estrangers han dedicat a aquesta qüestió l'atenció que demana; però encara no s'ha dit la última paraula.

Per terminar aquesta referència, reproduueixo les paraules següents, d'un geògraf francès que dedicà un important treball al Mapa de Dulcert estudiat justament des d'aquest punt de vista del desenrotllament de la cartografia dels països del Nord d'Europa: "Les catalans ont constitué, en somme, le prototype de la carte de l'Europe Septentrionale, tel qu'il s'est maintenu chez les géographes pendant près de deux siècles"(1).

Atlas dels Cresques, anomenat Català de 1375.—És un vertader Atlas, consistent en sis planxes dibuixades en pergami i relligades en fusta, del tamany de m. 0'62 per 0'49. D'ell ens diu Nordenskiöld que és la més ampla obra cartogràfica del segle XIV, i efectivament es així, car comprèn tot el món aleshores conegut, fins als més recents descobriments efectuats, donant-nos nombrosíssimes dades sobre la concepció geogràfica dels homes d'aquella època, gràcies a les inscripcions que a tot arreu es troben. Un estudi detallat d'obra tan interessant ens portaria massa lluny: limitem-nos, doncs, a reproduir alguna d'aquestes inscripcions a títol de curiositat.

Del Bàltic ens diu: "Aquesta mar es appellada mar de lamanya o mar de gotilandia... sapiats que aquesta mar es congelada vi messos de layn, so es a saber de mis de oytubri tro mis de març, axi fort que hom pot anar p. esta mar ab carros..." A propòsit de Noruega: "Aquesta regio de Noruega es molt aspra i molt freda i muntanyosa i cavernosa i plena de boscos... moltes feres hi ha, ço es cervos, orsos blancs i girfalcs..." (En això dels girfalcs coincideix amb el precedent mapa de Dulcert, que posa un ocell damunt de les muntanyes de Noruega, i ens defineix aquelles regions llunyanes, misterioses i glacials, dient-nos "Hic sunt girfalcs").

Sobre l'existència dels Cresques, no careixem de dades; així, després d'indicar-nos que els seus antecessors sens dubte es trobaven ja a l'illa abans de la conquesta cristiana, ens diu Fernández Duro: "Jafuda Cresques... habitó desde 1381 a 1394 en las casas inmediatas al portal y puerta del castillo del Temple de Palma, dedicándose a la construcción de cartas e instrumentos náuticos. Don

(1) Dr. E. T. Hamy.—"Les Origines de la Cartographie de l'Europe Septentrionale"—*Bulletin de Géographie Historique et Descriptive*—1888, pp. 333 i ss.

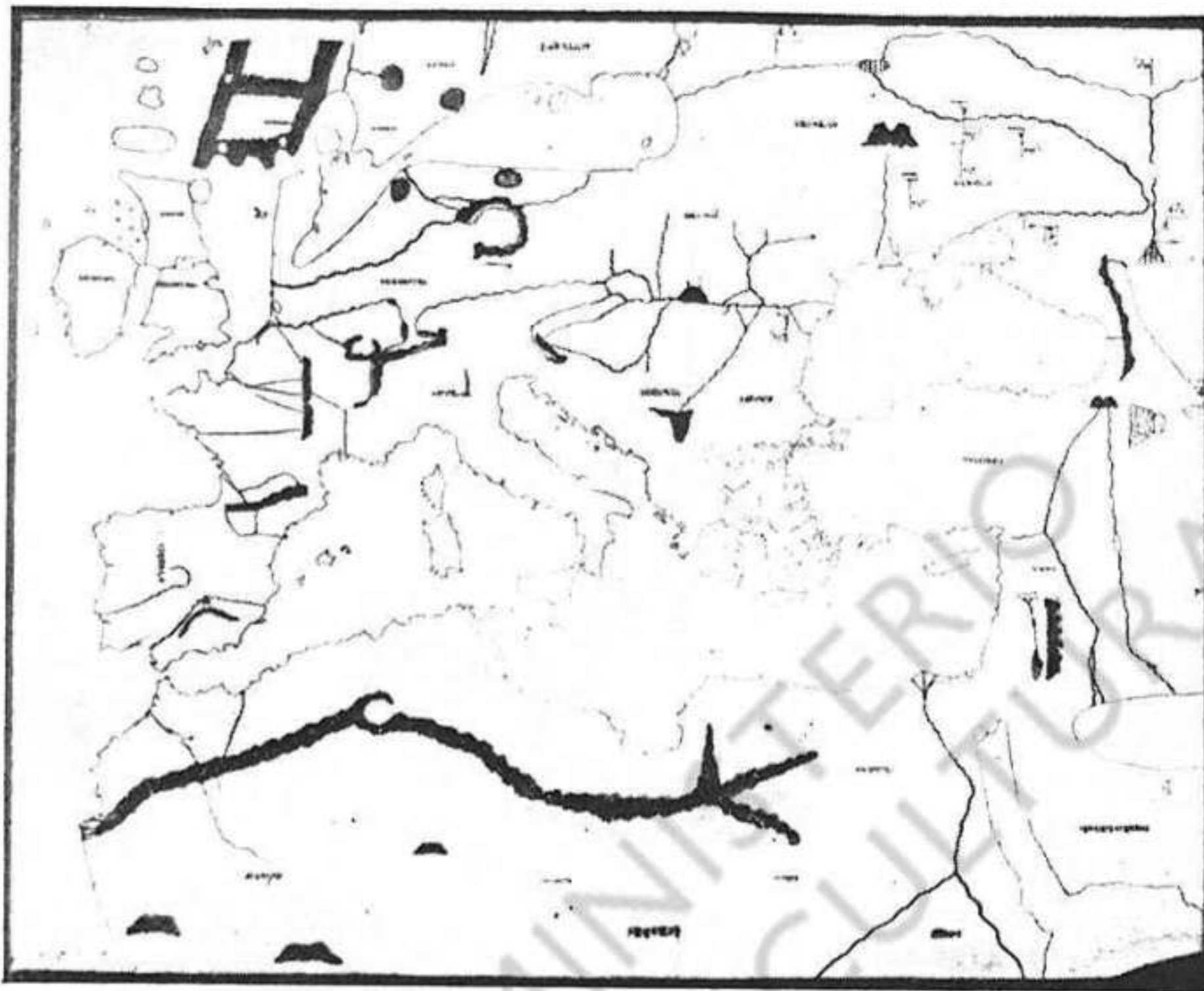


Figura 1
Calc de la carta de Dulcert (1339)

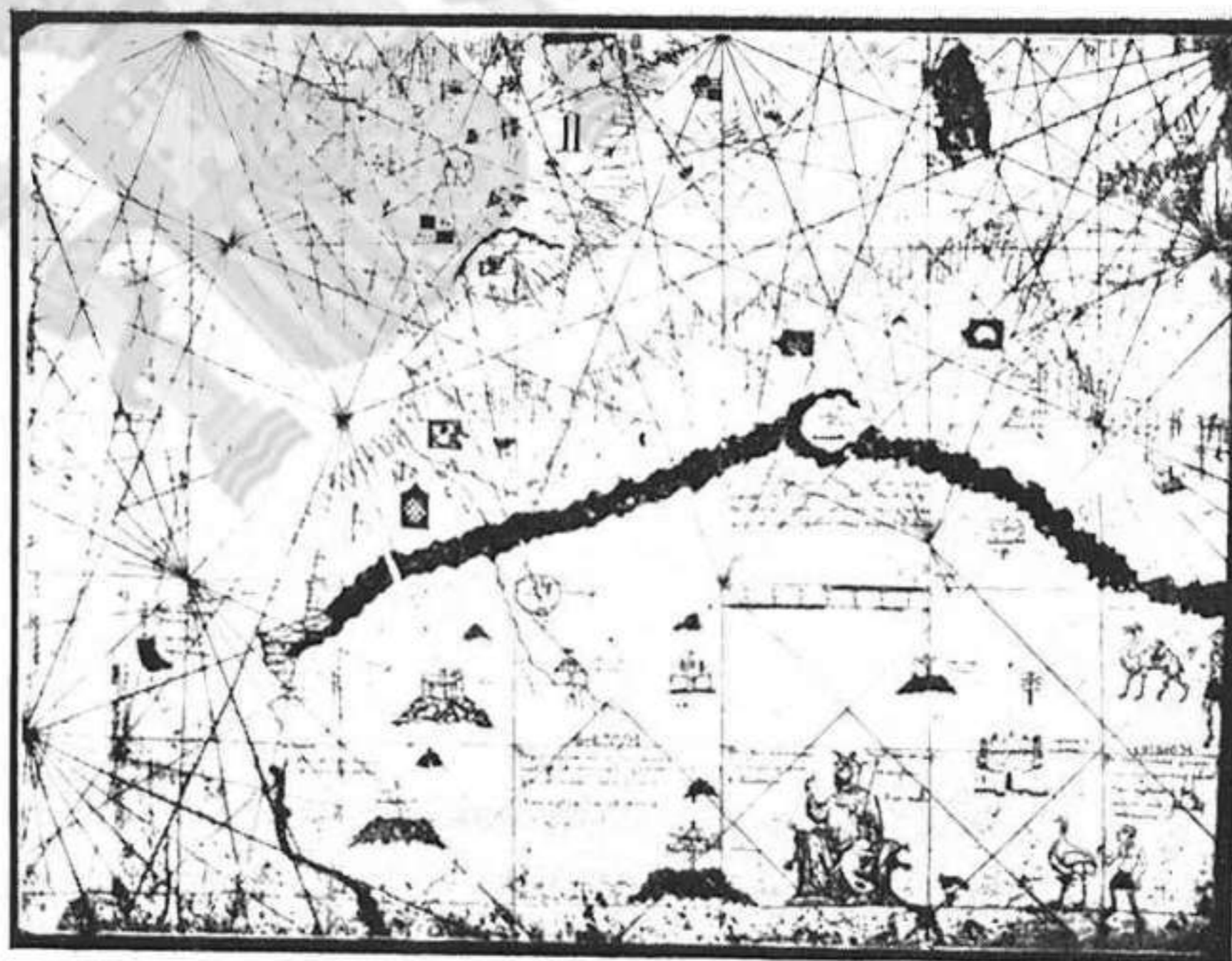


Figura 2
Reproducció de la part S. O. de la carta de Dulcert

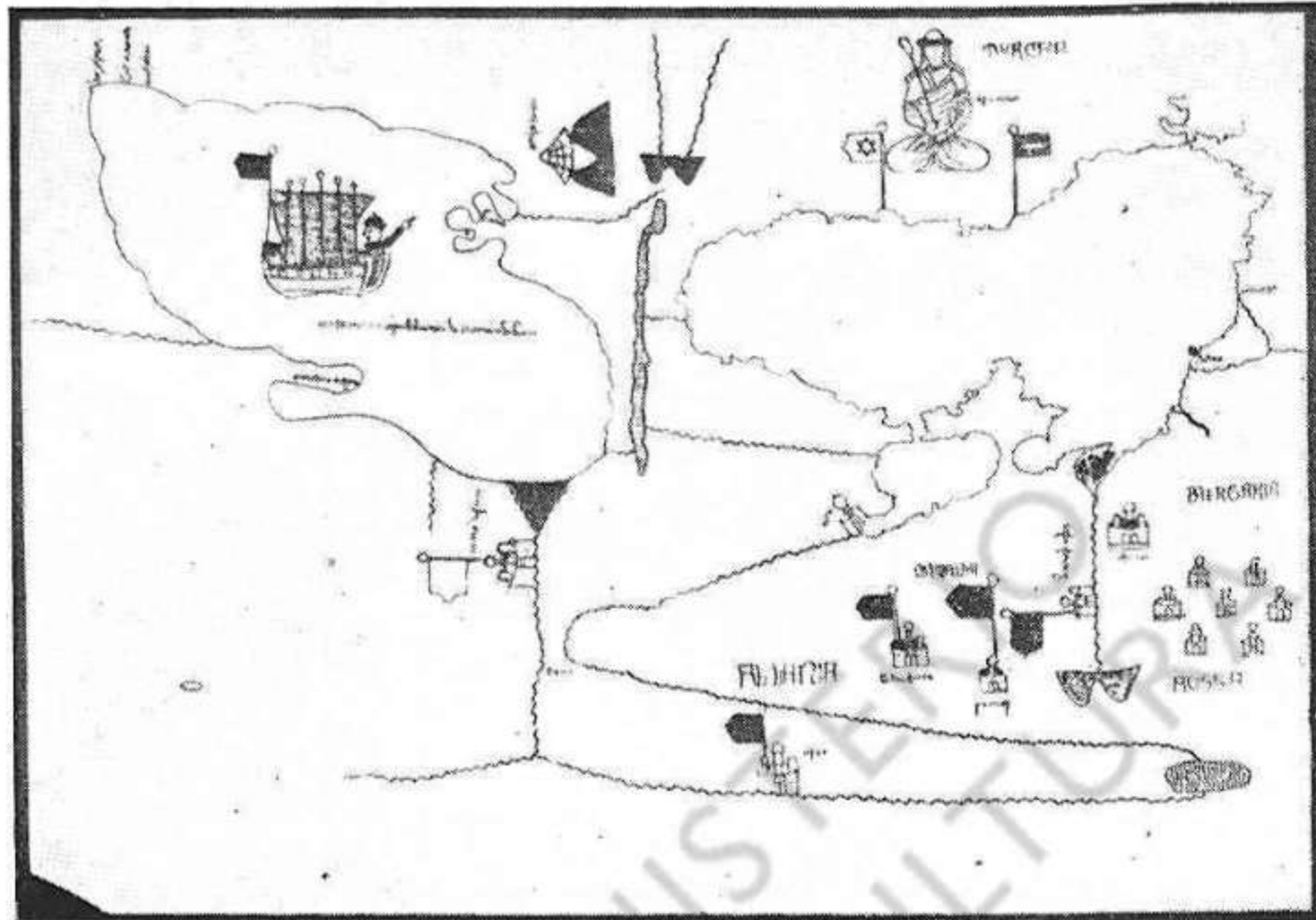


Figura 3
Calc de la regió Càspia – Mar Negra de l'Atlas dels Cresques (1375)

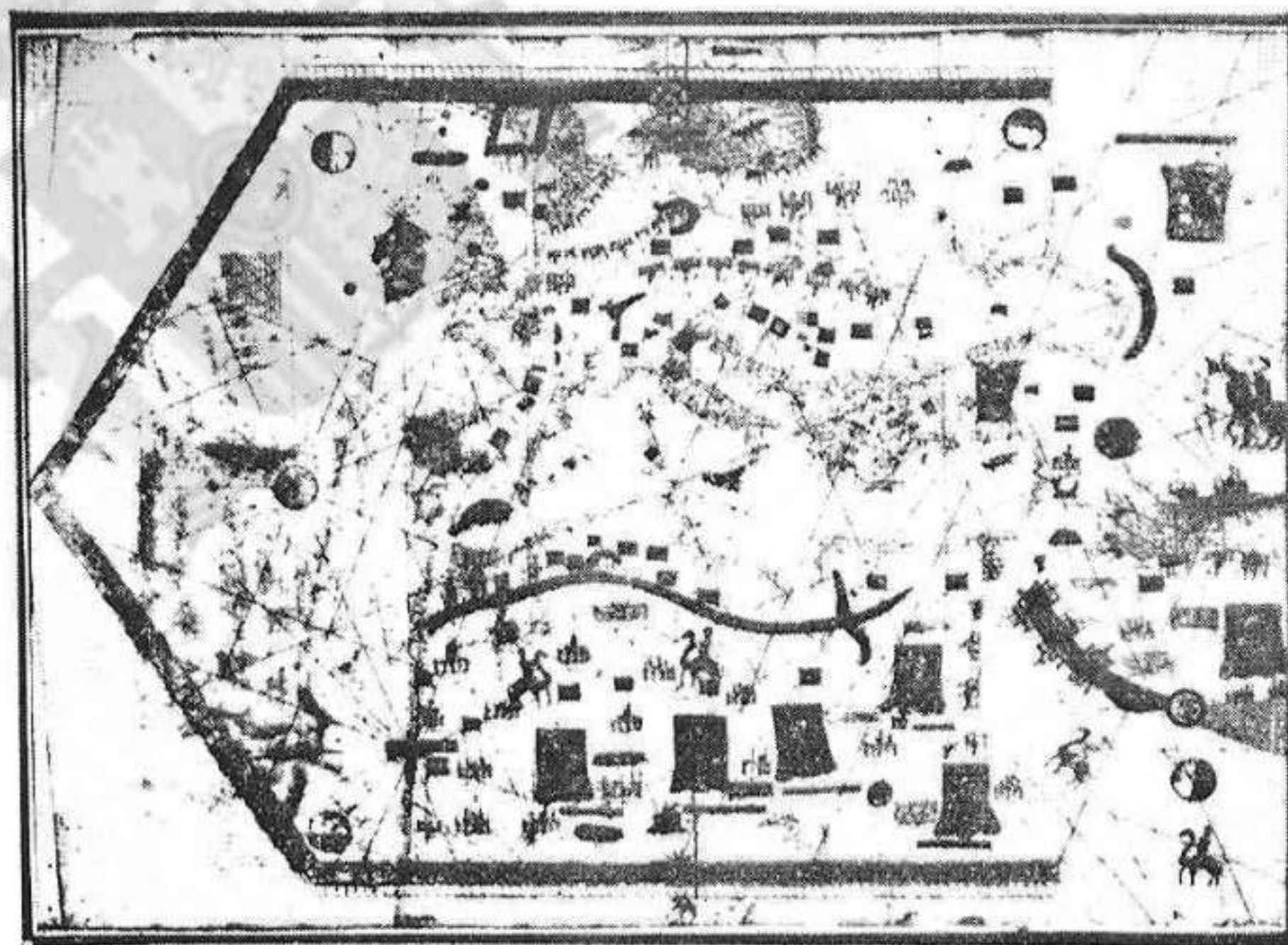


Figura 4
Reproducció del mapa de Vallseca (1439)

Juan I adquiríó un mapamundi, que guardaba con mucho aprecio en el palacio de Barcelona. Por obsequio lo envió al rey de Francia a fines del año 1381 por el mensajero Guillermo de Courcy, etc... Por resultas del saqueo del Call en 1391, y conversión subsecuente de los judíos que allí residían, se bautizó nuestro cosmógrafo cambiando el nombre de Jafuda Cresques por el de Jaime Ribes, que así se llamaba un canónigo de la Seo, persona de valimiento, sin duda, pues tuvo votos en la elección del Capítulo para la mitra..." (Boletín de la Sociedad Geográfica, 1891, II Semestre, p. 294).

Altres detalls interessants sobre els Cresques es troben al Butlletí de l'Arqueològica Luliana publicats pels senyors Miquel Bonet i Llabrès i en l'excel·lent obra del senyor Rubió i Lluch "Documents per la Història de la Cultura catalana medieval". A l'estranger s'han ocupat dels Cresques i de llurs obres els francesos Bouchon, Tastu i Hamy, entre altres. I és que, realment, han estat figures de primera magnitud dintre de la història de la Cartografia.

Però fins ara no hi cap treball de conjunt, cap síntesi que permeti estudiar críticament la història de la cartografia mallorquina i comparar-la amb la seva rival italiana. Hi ha molts estudis fets per savis estrangers, escampats en nombroses obres generals i publicacions periòdiques, examinant tal o qual punt interessant de la vella cartografia mallorquina. Però encara queda molt a fer per arribar a tenir una síntesi que permeti copsar tota la importància que tingué, així com el seu desenrotllament, els llaços que uniren mercaders, navegants i cartògrafs catalans medievals, examinant, demés, com contribuïren uns i altres poderosament al descobriment i coneixença i a la introducció en els mapes de països llunyans com el Nord d'Europa—desconeguts encara a la gent mediterrània del segle XIII—o com les remotes regions de la mar Negra i del Caspi. Aquest treball sintètic assajarem de fer-lo, fins a on les nostres forces arribin, en la tesi que preparem per al nostre doctorat a la Sorbona.

És encara avui ben debatuda la qüestió de la prioritat, és a dir, d'on sortiren les primeres cartes nàutiques, si d'Itàlia o de Mallorca. Nordenskiöld sosté aquest punt de vista, mentre l'il·lustre catedràtic d'Història de la Geografia de la Universitat de Berlin, Konrad Kretschmer, creu que foren italianes. El fet és que, avui com avui, les cartes nàutiques més antigues que tenim estan dataades a Itàlia. Però hi ha la sospita, o millor dit, la seguretat, que anteriorment a 1339—data de la de Dulcert—a Mallorca s'havien de fer ja mapes d'aquesta mena. No dubtem que deuen existir, entre

vells documents dels que es fa poc cas, algunes d'aquelles *pellis de geografia*, com deien aleshores, amb belles miniatures policromes. La troballa d'un d'aitals documents pot revolucionar tota la història de la Cartografia, donant a Mallorca una prioritat indiscutible. Estem seguint la pista de dues d'elles, que no desesperem de trobar. No cal dir com agrairíem tota indicació sobre l'existència d'algun d'aquests vells documents en arxius mallorquins: en el país on tants i tants cartògrafs treballaren dels segles XIV a XVI no poden haver deixat de quedar algunes de llurs obres. Per desgràcia, la major part de les que avui coneixem es troben a França (*Bibliothèque Nationale*, etc.), Itàlia (*Biblioteca Estense de Modena*, etc.), Alemanya, Suècia, Estats-Units (*Hispanic Society of America*), etc., mentre a Catalunya, llur pàtria d'origen, només en queda una entre les principals: la de Vallseca (1439), que reproduïm, i que es conserva a l'Institut d'Estudis Catalans.

Els lectors trobaran ací el calc que hem fet de la carta de Dulcert (fig. 1), treient-ne la toponímia i les figures i no deixant sinó les línies costeres, rius, muntanyes, llacs, etc., per tal de poder copsar la precisió amb què està construïda i el grau d'aproximació tan considerable si la comparem amb els nostres mapes actuals.

En la fig. 2 apareix la reproducció fotogràfica de la part S. O. de la carta mentada (regió del N. O. de l'Àfrica i de la Península).

La fig. 3 és un calc que hem fet de la regió Càspia—Mar Negra de l'Atlas dels Cresques. Hom hi pot veure la curiosa figuració del Mont Ararat, a sobre del qual es troba l'Arca de Noè, que és assenyalada al seu passatger pel navegant de la Càspia.

Finalment, la fig. 4 és una reproducció del ja mentat mapa de Vallseca, que anteriorment es trobava a la biblioteca del comte de Montenegro, a Mallorca, i que va pertànyer al famós Americo Vespuccio, segons diu una inscripció que es troba al dors.

GONÇAL DE REPARAZ (FILL)

P. S.—Escrit ja aquest article ens assabentem de la mort del senyor Gabriel Llabrés, que havem mencionat com una de les raríssimes persones que s'han ocupat de la vida dels cartògrafs mallorquins. Vagin les presents línies per retre homenatge a la memòria del senyor Llabrés, a qui hem d'agrair molts dels interessants documents publicats sobre els Cresques.

E L S L L I B R E S

“ELOGI DE CATALUNYA”

EL Sr. Vallés i Pujals, al qui coneixíem per nombrosos articles, la majoria de caire polític, publicats en aquell temps dit de l'*ancien régime*, acaba de llençar al mercat un llibre que ha editat la Llibreria Catalònia: l'*Elogi de Catalunya*.

L'obra d'En Vallés i Pujals és, com confessa ell mateix en el pròleg, l'obra d'un enamorat. Tot el llibre està amarat d'aquella escalfor íntima, però tan perceptible, que únicament pot donar l'esperit quan en el fons seu hi bull l'amor, la fe, la devoció, l'entusiasme.

No és un llibre de geografia o d'història, fred i sec com la majoria; ni una monografia artística, detallada i preciosista; no és això; però ens atrevirem a dir, encara que sembli paradoxal, que és tot això mateix combinat, mesclat i presidit per l'enamorament admiratiu, per l'optimisme entusiasta d'un català que ho és fonament i que canta la seva terra.

Per lo mateix que En Vallés i Pujals ha posat en el seu llibre aquesta cordialitat per a totes les coses, aquesta lloança encesa per al seu poble i la seva història, la lectura de l'*Elogi de Catalunya* es fa no ja agradable i interessant, sinó que el lector es sent ben aviat posseït de l'entusiasme de l'autor, dominat per l'expansió cordial que traspua cada judici i duit, a través de les planes del llibre, per una força misteriosa: el reflexe del patriotisme ardent de l'autor.

Si en el brot de romaní que immortalitzà Costa i Llobera va poder encloure's tot el concepte de Pàtria, es podrà pensar què passa en les 200 planes que formen el llibre d'En Vallés i Pujals, que són un cant constant a Catalunya.

Hi són estudiades les muntanyes i la plana, les llegendes d'aquelles i la producció d'aquesta; el mar—aquell mar del que deia Maragall, referint-se a Castella: “Parleu-li del mar, germans”—i l'intervenció que en ell ha tingut Catalunya, singularment en els temps de la seva expansió i del seu domini; els homes de Catalunya amb les seves qualitats característiques: els monuments, des de Ripoll i Poblet al Palau de la Generalitat, i finalment set capítols dedicats a Barcelona, la seva història i la seva importància en la vida catalana.

Mallorca, germana de Catalunya, no podia ésser oblidada, i efectivament hi ha un capítol dedicat a la conquesta de Mallorca per Jaume I, en el qual es parla de la nostra illa dient-li “aquell país de somni, aquell jardí exuberant, rublert de flors de mil colors, aquell bosc d'ametllers i d'oliveres, de pins i de tarongers, aquell paradís de primavera eterna, quintaessència de les belleses de tots els pobles mediterranis...”

Tampoc són oblidats els noms dels escriptors mallorquins fidels a l'esperit pairal, com Marian Aguiló—un dels patriarques de la renaixença—Pons i Gallarza, Victorià Amer, Guillem Forteza, Picó i Campamar, Costa i Llobera...

El llibre de Vallés i Pujals és d'aquells que tots els catalans llegiran sentint bategar el seu cor impulsat per l'amor a la seva terra, i aquells que no siguin catalans el seguiran amb interès dominats per la corrent intensa d'admiració, d'enamorament que informa totes les seves planes. — R.

PERIODICAMENT apareixen en la literatura catalana llibres de viatges, caceres, etc., d'autors no classificats com a literats professionals. La valor de moltes d'aquestes obres és ben estimable, i aquest fet assenyala com ha pujat el nivell mitjà de la cultura a casa nostra d'un quants anys ençà. Es recent l'aparició del Llibre «Excursions pels Pireneus i els Alps», de Josep M.^a Guilera, que ens ve a confirmar aquella afirmació. Amb aquesta obra s'inicia a Catalunya una literatura ben cultivada a l'estranger, i cal dir que pel seu to resisteix perfectament la comparança amb les que es publiquen a fora.

A New-York, i per W. Helburn, s'ha publicat un llibre titulat «Majorcan Houses and Gardens», del qual són autors Mrs. Mildred Stapley Byne i Mr. Arthur Byne. L'esmentat volum està presentat amb tot luxe i conté gran nombre de fotografies i esplèndids dibuixos, referents a cases senyorials, patis, claustres, jardins, masies, cuines pageses, ermites i altres detalls, tots de Mallorca. El preu del llibre és de vint i cinc dòlars l'exemplar. La part literària és de Mrs. Byne i la part gràfica de Mr. Arthur Byne.

MARIA Rusiñol de Planas acaba de publicar a Barcelona un llibret de versos en català, acuradament editat per la «Llibreria Catalònia».

El llibret es titula «Llibre de Versos» i va presentat amb un pròleg d'En Gabriel Alomar. La coberta, tirada a tot color, és delgada al pinzell de la mateixa autora del llibre.

LA «Editorial Barcino», secció de «Els Nostres Clàssics», acaba de publicar el volum segon del «Decameró».

La bella obra de Joan Boccaccio correspon a la versió catalana de 1429, i és la reproducció de una joia literària més de les que compta l'empresa editora.

DOMENEC de Bellmunt ha publicat un nou llibre de títol suggestiu: «Del Paral·lel a Montmartre», del que fa grans elogis la crítica catalana.

LES edicions de l'Arc de Barà, de Valls, han posat a la venda el llibre «Lenin», de Màxim Gorki, traduït per Ventura Gassol i J. Carner Ribalta.

CARLES Rahola acaba de publicar un interessant volum titulat «L'amor al llibre i els grans amics del llibre».

HA sortit el llibre de C. A. Jordana «L'Anell i la fàbrica», dins la Biblioteca Catalana.

HA sortit un volum de la «Bibliografia dels Monjos de Monserrat segle XVI», per Dom Anselm M. Albareda.

AVIAT sortirà el primer volum de les obres completes del nostre gran poeta Joan Alcover, amb un estudi crític d'En Miquel Ferrà.

LA Societat castellonenca de cultura ha publicat una monografia sobre el Papa català Benet XIII (Pere de Luna). N'és l'autor Mn. Manuel Beti.

LA llibreria Verdaguer ha publicat els «Sonets» de Shakspeare, en edició completa, bellament traduïts per la poetessa Carme Montoriol.

El volum comença amb un pròleg de N'Alexandre Plana i unes notes de la gentil traductora.



RECULLS DE FORA

El darrer número rebut de la revista «Ciència» comença a publicar una recensió de l'expedició feta a Mallorca amb motiu del XIV Congrés internacional de Geologia, donant compte de l'activa i intel·ligent intervenció d'En Bartomeu Darder, del qual comptam publicar en el pròxim número de «La Nostra Terra» un treball inèdit sobre Geologia.

* * *

La revista del migdia de França «Oc» parla en el número del 15 d'aquest mes del nostre «Almanac de les Lletres» en termes afectuosos i de gran consideració.

* * *

Ens plau registrar en aquestes pàgines l'èxit assolit pel jove literat J. Millàs Raurell amb son drama «La llotja», que tant d'entusiasme despertà al teatre Novetats de Barcelona.

* * *

El distingit hel·lenista i home de lletres Farran i Mayoral ha donat a l'Ateneu Enciclopèdic Popular un curset de filosofia, havent tractat en una conferència un tema lul·lià.

* * *

El «Teatre dels poetes» ha celebrat a l'Ateneu Barcelonès un cicle d'homenatges. Dues sessions han estat dedicades a mallorquins i sentim verament no poder-ne donar una relació més extensa.

La sessió del 1^{er}. de Març sobre Pere d'A. Peña va anar a càrreg d'En Miquel Ferrà, que parlà de la personalitat d'En Peña en sos múltiples aspectes, proposant l'erecció d'un monument vora la casa on visqué el poeta del poble, a la qual proposició ens adherim francament.

Es recitaren a continuació algunes de ses millors poesies.

* * *

La sessió del dia 8 de Març fou dedicada a Marian Aguiló. Les paraules d'introducció foren dites per En R. Miquel i Planes, tractant del patriarca de la nostra llengua com un impulsor de la literatura, primer folklorista de Catalunya i gran coneixedor del llenguatge viu.

Es varen recitar alguns poemes del qui fou un dels fundadors de la Renaixença.

Molt ens plau aquest acte d'homenatge a En Marian Aguiló, del qual solia dir en converses En Joan Alcover que sa prosa no havia estat superada.

* * *

A l'Ateneu de Mahó es va celebrar a principis de mes una sessió necrològica en memòria del poeta i publicista menorquí Angel Ruiz i Pablo.

El president de l'Ateneu Sr. Victori llegí una biografia i En Joan Mament va llegir algunes poesies de l'escriptor difunt.

El Sr. Lafuente Vanrell comentà la producció literària d'En Ruiz i Pablo. Un ateneista proposà que es doni aquest nom a una de les sales principals de la biblioteca de dit Ateneu, com també de posar-hi un retrat de l'escriptor menorquí.

N O T I C I A R I

CONCERTS

L'«Associació de Cultura Musical» presentà els dies 22 i 23 de Febrer el pianista Alfred Mirovich. Jutjada la tasca de l'executant com la d'un virtuós, podem dir que foren dos bons concerts els esmentats.

Mirovitch sap treure de l'instrument tota una gamma d'efectes i matisos extraordinaris, i si a això hi afegim una excel·lent digitació i una pulsació suavíssima—un vertader vellut quan calia—, podem concloure que és un concertista digne d'ésser escoltat.

L'interpretació ja és altra cosa. Fou la seva una interpretació de virtuós, com dèiem, i com a tal no sempre hi regnà una gran honestedat artística. On el trobarem més del nostre gust fou en les obres que menys permeten una interpretació subjectiva, com en el *Concert en re menor*, de W. Fr. Bach. En canvi, Chopin, que ocupava les parts centrals d'ambdós programes, obtingué una versió excessivament personal, que semblava que tingués per objecte fer lluir més l'interpretat que l'autor. Sobretot en els dos *Valsos* tocats, prescindí del ritme d'una manera alarmant, com igualment en un *Hopak* de Mussorgsky.

Millor impressió vàrem rebre dels *Estudis sinfònics*, de Schumann, que ens sembla que tocà incomplets, i del *Preludi en sol menor* de Rachmaninoff.

Els programes els componien, a més de les obres dites, altres de Brahms, Schumann, Mehul, Scriabin, Liadow, Alabieff, Liszt, Mirovitch i Dohnanyi i eren, en conjunt, ben interessants, malgrat la retallada que experimentà el segon.

La nostra felicitació a l'«Associació» per haver estrenat un magnífic «Steinway» en aquests concerts.

* * *

La mateixa «Associació» ha donat els dies 17 i 20 del mes que som, dos concerts de violí i piano confiats a Enric Iniesta i Narcís Figuerola.

Iniesta, violista joveníssim, se'ns ha revelat com un concertista de vàlua que posseix a la perfecció la tècnica del seu instrument. Toca amb absoluta seguretat i treu del violí un so ben pur. Potser manca quelcom d'apassionament a les seves interpretacions, que són sempre correctes i pulides, però que esdevenen a voltes una mica fredes, i això fa que no s'emporti l'auditori.

Els programes, composts més per fer lluir l'interpretat que fills d'una preocupació d'ordre estètic, comprenien, no obstant, obres tan interessants com la *Sonata en fa major*, de Beethoven. *El Concerto en la major*, de Mozart i el *Concerto en mi menor*, de Mendelsohn, ocupaven les primeres parts dels respectius programes. Veim que torna a ésser sovint executada la forma musical del *concerto* que semblava que s'anàs abandonant; per bé que conreuada pels grans mestres, no és on lluu l'art en tota la seva puresa.

Entre la resta de les obres, la majoria per posar a prova el perfecte mecanisme del concertista, ens donaren les delicioses peces *La plus que lente* i *Ministrels*, de *Debussy*, i el conegut *Vals* de Brahms. Fora de programa executà una *Cançó*, de Mendelsohn, *Ensomni*, de Schumann i la *Jota Aragonesa*, de Sarasate.

L'acompanyà molt discretament al piano Narcís Figuerola, el qual ens agradà més en el segon concert que en el primer.

EXPOSICIÓ CLIMENT

No pot menys d'ocupar-se «La Nostra Terra» de la notable exposició d'olis i aquarel·les que Enric Climent, l'artista valencià d'escola sèria i fantàsica sàtira, ha tingut el gust d'oferir en el Círcol Mallorquí.

Es tracta d'una col·lecció de quadres que l'ull imparcial pot mirar amb gust per recollir-ne la gradació de qualitats que donen als entesos en l'art del dibuix i la coloració. L'obra en conjunt d'En Climent—que és més coneguda i acceptada fora de Mallorca que entre nosaltres—sembla haver estat rebuda amb cert recel pels avançats i pels pretèrits. Uns per no trobar en la tècnica i la coloració la nota fulgurant, surant dins l'estridentia: altres per prejudicar l'elecció dels temes guinyolescs sobre la qualitat sensata i ben entesa de la verdadera pintura.

Nosaltres creim que l'exposició mereix tots als respectes, perquè realment és d'una valor positiva. Si ens fixam en l'harmonia de color que pertot impera, en la correcció del dibuix i també en els efectes de llum, estudiats a fons, veurem que hi ha la justesa del mestre, tan intencionat i expressiu com es vulgui, però que actua dins els coneixements indestructibles. Creim que el modernisme de visió—i també l'elevació del punt de vista, que és una de les característiques dignes d'anotar—junt amb la tendència clàssica o acadèmica, són el nord de N'Enric Climent, i per lo mateix es troben impressions fortes amb afinitats goyesques vora las plàtiques nocturnes dels carrers grisos o en les escenes imaginàries dels ninots de pedaç, entre les olles de la cuina.

Si ens fessin posar en ordre el nostre judici sobre l'esforç d'En Climent posariem al capdavant la sàbia coloració dels olis junt amb la correcció del dibuix. Seguirien el parell de dibuixos que s'imposen per la perfecció i seguretat de mà amb què estan fets. Després tindrien el seu lloc les delicades aquarel·les de cercades dificultats, i finalment, fugint de la tècnica, posariem en darrer terme els temes escullits, ja que ens sap un poc de greu veure'ls posats al servei d'unes qualitats tan valioses com les que posseix l'autor de la ressenyada exposició.

EXPOSICIÓ DE MATEU VIDAL RIERA

Dins el curs del present mes ha tornat a estar obert el salonet de «La Veda» per presentar-s'hi novament el jove artista Vidal Riera amb els seus constants treballs de paisatge, recollits entre els plecs de muntanyes i costa brava que envolten la seva residència d'Estallencs.

Recordam encara la seva primera aparició de fa dos anys, en la que ja sospitàvem veure, al través dels primers estudis, la llum viva que hi deixen els que volen caminar cap a l'èxit franc i possessió del llorejat triomf.

L'avanç que avui notam és d'una forta afirmació estructural en la tècnica, d'una soltura, abans més poc estesa, i d'un fervent desig de conquistar l'im-

pressió que fan els termes dels nostres valls assoleiats i plens d'encant incomparable.

Ens sap greu indicar preferències i temes escullits, que duen senyalada la transició que s'obra en la paleta d'En Vidal Riera, però si hem de manifestar que domina la resolta pinzellada, la bona coloració, l'acert en la transparència de les aigües i l'atenció—que sempre creim imprescindible—que presta al dibuix.

Mes si això se'n du l'atenció del visitant, hi ha que fer notar qualche eixutesa i una desvalorització dels primers termes, ja que s'atropellen amb desig d'efectismes i d'entrar a detallar coses per demés. Lo que ens agrada més són els darrers termes.

Aquesta és la nostra sincera impressió, que creim que s'esborrarà en la presentació pròxima, que esperam veure prest.

LA FONT MONUMENTAL A JOAN ALCOVER

Amb gran satisfacció hem rebut la nova que la Comissió nomenada per a realitzar l'homenatge que Mallorca tributa al nostre poeta Joan Alcover, ha prè l'acord de començar, dins el corrent mes, les obres de col·locació de la Font que s'ha d'aixecar en el Jardí de La Glorieta.

El monument consisteix en un basament de marbre de Solleric compost de dos cossos: el primer, el peu que sosté l'estatueta en bronze, representativa de La Serra; el segon, l'estany. A cada una de les quatre cares del peu hi ha una petxina que vessa l'aigua.

L'estatueta en bronze és obra de l'escultor català E. Monagal, i la part de marbre ha estat executada als tallers de Llorenç Rosselló, d'aquesta ciutat.

El Jardí de La Glorieta s'haurà de modificar i embellir, llevant certes coses que ofendrien la vista si hi continuassin, i col·locant-hi una balustrada sobre el marge superior, que completa el conjunt monumental del projecte.

Aviat Mallorca haurà complit el deure sagrat d'enaltir la memòria del seu egregi poeta.

El mateix Alcover en la seva conferència «Humanització de L'Art» ens deia: «Si jo tingués la doble sort d'ésser un home il·lustre i assistir a la meva immortalitat i em donessin a triar el monument, jo diria: —Que sia un lloc d'habitació humana; si la vida no pot aixoplugar-s'hi, que hi habiti la mort: enterreu-hi els meus ossos; i si no ha d'ésser ni temple, ni llar, ni fossa, ni redòs, sinó una de tantes abstraccions en marbre on hi falta fins la calor d'un niu, que a lo manco hi brolli una font pública, i les veïnes, cap al tard, hi conversin, mentres el doll de l'aigua remoreja caient a dins dels cantis. Voldria, sí, que una mica d'ànima hi habités.»

El seu monument serà tal com ell l'havia pensat; sempre, a son entorn, hi glatirà l'ànima popular.

L'ORFEÓ MALLORQUÍ

Aquesta meritíssima entitat segueix sa intensa vida cultural.

Darrerament, a més dels concerts a càrrec de la pròpia massa choral, ha organitzat diverses audicions de piano encomanades a músics paisans nostres.

Es d'alabar l'entusiasme de l'Orfeó, que s'encamina a propagar l'afició a la música, i de manera especial a fer conèixer els nostres compositors i les nostres cançons i tonades.

CONFERÈNCIES CULTURALS

A més de prosseguir durant el corrent març el cicle de conferències organitzat respectivament pel «Museu Diocessà» i pel «Foment del Civisme», tenim la satisfacció de consignar que també se n'han donades a les següents Societats: «Col·legi Provincial de Metges», «La Veda» i «Col·legi de Practicants en Medicina i Cirurgia».

ELS NOSTRES VISITANTS

Es troba actualment a Mallorca la Doctora Elsie Clews Parsons, co-editora de la revista *American Folklore Journal*, de New York, realitzant estudis relacionats amb les costums que poguessin haver introduït a Nueva México els missioners franciscans dels segles XVI i XVII.

També és el nostre hoste el novel·lista nord americà Robert Herrick, l'autor de *Together*, *Homely Lilla* i altres conegudes novel·les socials.

OBITUARI

El dia 15 del corrent morí en aquesta Ciutat l'il·lustríssim senyor don Gabriel Llabrés i Quintana.

El Sr. Llabrés era catedràtic de l'Institut, Delegat Regi de Belles Arts, President de l'Acadèmia Provincial de Belles Arts, de la Junta del Patronat del Museu de la Llonja i de la Societat «Arqueològica Luliana», Corresponent de les Reials Acadèmies de la Història, de Belles Arts, de Sant Ferran, de la de Bones Lletres de Barcelona i de l'Institut Arqueològic de Berlin i Comenador de l'Ordre Civil d'Alfons XII.

D. Gabriel Llabrés deixa a Mallorca un gran buit dins el camp de l'Art, de la Història i de la Arqueologia.

LA NOSTRA TERRA, afectada, tramet son sincer condol als familiars de l'il·lustre mort, i d'una manera especial al seu fill Joan, son assíduu col·laborador.

LA NOSTRA TERRA

DIRECTOR:

FRANCESC VIDAL BURDILS

Redacció i Administració:

Angels, 23. — Ciutat de Mallorca

Preus de subscripció: Any, 12 ptes. — Trimestre, 3 ptes. — Número solt, 1'25 ptes.

ESTAMPA D'EN FRANCESC SOLER. — SANT FRANCESC, 2 I 4. — PALMA DE MALLORCA